

Lietuvos Respublikos Seimo Biudžeto ir Finansų komiteto pirmininkui
Stasiui Jakeliūnui

2017 m. rugsėjo 4 d.

Kopija:
LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ministrui
Linui Kukuraičiui

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos viceministrei
Eglei Radišauskienei

Lietuvos bankui

DĖL ANTROSIOS PAKOPOS PENSIJŲ SISTEMOS BEI SOCIALINIO DRAUDIMO PERTVARKOS

Asociacija „Investors' Forum“ (toliau – Investuotojų Forumas), jungianti stambiausius ir aktyviausius investuotojus į Lietuvos ekonomiką, aktyviai dalyvauja teikdama pasiūlymus dėl investicinės aplinkos gerinimo.

Po 2017 m. rugpjūčio 16 d. susitikimo su Jumis, kuriame pasidalinote mintimis apie galimas II pakopos pensijų pertvarkos kryptis Investuotojų forumo mokesčių darbo grupė aptarė esamos pensijų sistemos problemas, galimas tobulinimo kryptis bei apribojimus, kylančius iš demografinės situacijos, teisės aktų bei Konstitucinio teismo sprendimų. Mums taip pat yra žinoma, kad prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – SADM) yra įkurta darbo grupė, kurios uždavinys yra pasiūlyti pensijų reformos kryptis. Manome, kad tai yra teisingas kelias, todėl teikiame šio laiško kopiją SADM viceministrei Eglei Radišauskienei, ir siūlome deleguoti Investuotojų forumo atstovą į minėtą darbo grupę.

Antrosios pensijų sistemos ir socialinio draudimo pertvarkos tikslas yra didinti kaupiančiųjų skaičių ir kaupimo apimtį, diversifikuoti pajamų šaltinius, bei mažinti socialinio draudimo sistemos našumą, kuri ateityje dėl prastėjančios demografinės situacijos tik didės. Tam pritaria EBPO, ir Lietuvos bankas ir Valstybės kontrolė. Investuotojų forumas šiai pozicijai taip pat pritaria.

Kalbant apskritai apie II pensijų pakopos problemas, esama situacija gali būti tobulinama. Jeigu nebus didinama (arba, jeigu bus mažinama) kaupiančiųjų papildomai principu 2+2+2 dalis, tai akivaizdu, kad dėl esamų demografinių tendencijų ateityje kiekvienais metais pensijos lyginant su dabartinėmis toliau tik mažės. Be to, dabar jau per vėlu spręsti klausimą, ar nereikėjo neleisti vyresnio amžiaus žmonėms dalyvauti II pakopoje, nes šiandien ir ateityje II pakopos naujais dalyviais gali tapti tik jauni žmonės. Todėl esmine sistemos tobulinimo kryptimi turėtų būti ne skatinimas kuo didesnės dalies gyventojų nedalyvauti antroje pakopoje (arba prievartinis jų grąžinimas į Sodros sistemą), o priešingai, skatinimas kuo didesnės gyventojų dalies įsitraukimo į papildomą kaupimą II pensijų pakopoje. Norintiems pasitraukti iš II pakopos ir grįžti į Sodros sistemą galima periodiškai „atidaryti langą“, kaip smulkiau aprašyta toliau.

Investuotojų Forumo nuomone svarstant antrosios pakopos pensijų sistemos pertvarką būtina vadovautis šiais principais:

1. Ankstesniuose pensijų reformos etapuose buvo įtvirtintas savanoriško dalyvavimo II pakopoje principas. Siekiant skatinti visuomenę savo pensijai kaupti kuo didesniu mastu, siūlome sukurti galimybę ir skatinti gyventojus kaupimą 2+0+0 principu keisti į kaupimą 2+2+2 principu, kuris nuo 2020 pagal dabar galiojančius įstatymus turėtų transformuotis į 3.5+2+2. („lango atidarymas“ pvz. kas 4 ar 5 metus). Kartu siūlome sudaryti galimybę II pakopos dalyviams, kurie pasirinkę kaupimo modelį 2+0+0 ir dėl tam tikrų priežasčių nenori toliau kaupti antroje pakopoje, savanoriškai stabdyti įmokų pervedimą į II pakopą ir grįžti į Sodros sistemą jiems pateikus prašymą raštu. Siekiai ar bandymai privaloma tvarka perkelti dalį gyventojų iš vienos pensijų kaupimo tvarkos į kitą neturėtų būti svarstomi, nes potencialiai prieštarautų Lietuvos Respublikos Konstitucijai, todėl būtina užtikrinti, kad priimami sprendimai yra suderinti su Teisingumo ministerija. Priimant sprendimus privalo išlikti esminis principas galiojantis nuo pat pensijų sistemos įkūrimo, kad gyventojas pats pasirenka ir apsisprendžia, kokioje pensijų sistemoje nori dalyvauti.
2. Siekiant užtikrinti adekvačias pajamas senatvėje nuolat mažėjant darbo jėgai ir didėjant pensinio amžiaus gyventojų skaičiui Valstybė turi išlaikyti esminį tikslą didinti senatvės pensijai kaupiančiųjų kiekį ir kaupimo apimtį. Lietuvos bankas¹, Valstybės kontrolė², EBPO³ konstatuoja, kad gyventojų pensijos kaupimas antroje pakopoje principu 2+2+2 yra siektinas. Atkreiptinas dėmesys, kad tik maža dalis (nuo 10 iki 20 proc.) kaupiančių 2+0+0 principu, potencialiai gali nesukaupiti anuitetui būtinos sumos. Vadinasi, problema yra ne II pakopa kaip tokia, o priešingai, nepakankamai aktyvus gyventojų dalyvavimas joje.
3. Darant pakeitimus darbuotojo prisidėjimo prie kaupimo sistemos dalis neturėtų privalomai didėti, nes tai sukeltų riziką, jog mažesnes pajamas uždirbantys asmenys nuspręstų pasitraukti

¹ Lietuvos bankas (2017). PENSIJŲ SISTEMA LIETUVOJE: IŠŠŪKIAI IR GALIMOS POLITIKOS PRIEMONĖS.

² Valstybės kontrolė (2017). Ataskaita VALDŽIOS SEKTORIAUS FINANSŲ TVARUMAS. 2017 m. birželio 20 d. Nr. Y-11

³ OECD (2017). The Lithuanian Private Pension System. Accession review.

- iš II pakopos pensijų sistemos ir prarastų galimybę susikaupti papildomų lėšų senatvei. Ir priešingai, galima svarstyti paskatas gyventojui savanoriškai didinti savo įmoką, už tai didinant iš valstybės biudžeto mokamą įmoką (pvz. 2+3+2,5), arba suteikiant gyventojui mokamai papildomai įmokai gyventojų pajamų mokesčio lengvatą.
4. Siekiant išlaikyti patrauklią investicinę aplinką Lietuvoje, svarstant pensijų sistemos pakeitimus, darbdaviams tenkanti mokestinė našta neturėtų privalomai didėti. Antrosios pakopos pensijų sistemos Sodros dalis potencialiai galėtų būti perkelta darbdaviui, tačiau šie pakeitimai turėtų būti kompensuoti identišku darbdavio įmokos Sodrai sumažinimu. Svarstant antrosios pakopos pensijų sistemos pakeitimus reikėtų atskirti savanorišką pensijų kaupimą trečioje pensijų pakopoje, kur jau šiandien egzistuoja pakankamos mokesstinės lengvatos skatinančios aktyvų darbdavio ir darbuotojų įsitraukimą.
  5. Paskutinį kartą esminiai pensijų sistemos pakeitimai buvo atlikti 2013 metais. Siekiant užtikrinti patrauklią investicinę aplinką, būtina siekti kuo didesnio pensijų sistemos stabilumo, todėl patobulinus sistemą, rekomenduojame pasirašyti susitarimą tarp visų politinių jėgų, jog esminiai pokyčiai nebus daromi ateinančius 15 metų.
  6. Antrosios pakopos pensijų kaupimo paslaugas teikiančių bendrovių per pastaruosius 7 metus Lietuvoje sumažėjo nuo 8 iki 5. Siekiant antrosios pakopos pensijų sistemos stabilumo, didesnės konkurencijos ir įvairovės, būtina siekti pritraukti į Lietuvą daugiau pensijų kaupimo bendrovių. Tačiau tai galima pasiekti tik tada, jeigu sistema bus patraukli ir stabili.
  7. Siekiant užtikrinti pensijai sukaupusiųjų apsaugą anuitetų paslaugas teikiančios bendrovės bankroto atveju, tikslinga pasinaudoti praktika taikoma pensijų fonduose esančioms lėšoms, pvz.: anuitetų turtą atskiriant nuo gyvybės draudimo įmonių turto.
  8. Siekiant sukurti galimybes pensijų fondams aktyviau investuoti Lietuvoje, siūlome kuo greičiau inicijuoti aktyvesnį valstybės valdomų bendrovių ir įmonių akcijų kotiravimą biržoje, valstybės kontroliuojamų įmonių reikšmingos akcijų dalies privatizavimą ir pirminius viešuosius akcijų siūlymus, bei skatinti rizikos kapitalo ekosistemos kūrimąsi. Taipgi, skatinti minėtas bendroves finansuoti savo veiklą leidžiant ilgalaikes obligacijas, kurios taip pat būtų patraukli investicija pensijų fondams ir draudimo bendrovėms.
  9. Siekiant užtikrinti, jog antrosios pakopos pensijų sistemoje gyventojai sukauptų pakankamas lėšas, galima įvesti minimalią dalyvavimo antrojoje pensijų pakopoje trukmę (10 metų), tačiau kadangi šis klausimas svarstomas pavėluotai, dabar būtų daug racionaliau svarstyti privalomą dalyvavimą II pakopos pensijų sistemoje į darbo rinką ateinantiems jauniems gyventojams.
  10. Rekomenduotina mažinti privalomo anuiteto ribą, pvz. iki 8000 EUR (Estijos pavyzdžiu). Be to, greta vienkartinės išmokos, sukauptos sumos antrojoje pensijų sistemos pakopoje, nesiekiančios minimalios 8000 EUR sumos, pensijų dalyviams galėtų būti pasiūlyta

alternatyva: periodinės mėnesinės išmokos. Tokiu būdu net ir nesukaupusiems anuitetui, II pakopos išmokos bent jau kurį laiką atitiktų tikrąją paskirtį – palaikyti tam tikrą pajamų lygį senatvėje.

11. Siūlome sukurti sistemą, kur gyventojas patogiai galėtų matyti realią, maksimaliai suasmenintą informaciją apie dabartinio dalyvavimo pensijų sistemoje rezultatus ir tikėtiną savo būsimos pensijos dydį iš visų trijų pakopų.
12. Pritariame gyvenimo ciklo investavimo principų įvedimui antros pakopos pensijų sistemoje.

Be to, svarbu paminėti, kad ne tik II pakopa yra probleminis klausimas pensijų sistemoje. Investuotojų Forumo nuomone, taip pat būtina:

- Sodros skolą palaiptiui perkelti į Valstybės biudžetą.
- Bazinės pensijos mokėjimą palaiptiui perkelti iš „Sodros“ į nacionalinį biudžetą ir atitinkamai nuosekliai mažinti mokamas „Sodros“ įmokas. Esant poreikiui, nacionalinio biudžeto pajamas kompensuoti kitais mokesčiais (geriausiai – turto ir vartojimo).
- Sujungti darbuotojo ir darbdavio įmokas „Sodrai“, atitinkamai perskaičiuojant „Sodros“ įmokų, PSD ir GPM tarifus.
- Įvesti Sodros įmokų lubas visoms mokėtojų grupėms ir nuosekliai vienodinti įmokų tarifus, bazes ir lubas. Dabartinė siūloma 120 VDU per metus riba yra ženkliai per aukšta ir potencialiai neturėtų pakankamo teigiamo poveikio investicinei aplinkai. Todėl siūlome nuosekliai mažinti Sodros įmokų „lubas“ iki 48 VDU: nuo 2018 metų – iki 72 VDU, nuo 2019 metų iki 60 VDU ir nuo 2020 iki 48 VDU.

Galiausiai, yra vienas susijęs spręstinas klausimas. Nuo 2017 m. tantjemos tapo apmokestinamos Sodros įmokomis netaikant jokių lubų. Siūlome peržiūrėti tantjėmų apmokestinimą ir parengti atskirą tantjėmų apmokestinimo tvarką. Socialinės apsaugos problemos neturėtų būti sprendžiamos tokiomis priemonėmis, kai bandant užkaišyti „Sodros“ skolas asmenys, gaunantys tantjemas už veiklą stebėtojų taryboje ar valdyboje, prilyginti asmenims gaunantiems pajamas, susijusias su darbo santykiais. Nors papildomu tantjėmų apmokestinimu VSD įmokomis lyg ir siekta apmokestinti didesnes pajamas gaunančius asmenis, tačiau vis dėl to rezultate didžioji įmokų našta gula ant juridinio asmens pečių. Pačios tantjėmos ekonominiu požiūriu nėra tapačios darbo pajamoms, nes tantjėmos yra pelno dalis ir jų mokėjimas nėra garantuotas, todėl jų apmokestinimas VSD įmokomis yra perteklinis. Valdybos nariai yra juridinių asmenų valdymo organų nariai, veikiantys pasitikėjimo pagrindu pagal Civilinio kodekso ir Akcinių bendrovių įstatymo nuostatas. Todėl valdybos nario veikla visiškai neatitinka esminių darbo santykių požymių. Be to naujasis Darbo kodeksas numato, kad su fiziniaisiais asmenimis – juridinio asmens kolegialaus valdymo ir ar priežiūros organo nariais – darbo sutartys nesudaromos. Pagal savo prigimtį tantjėmos artimiausios dividendams, tai labai aiškiai patvirtina privalomi akcinių bendrovių įstatymo reikalavimai, kurie yra žymiai griežtesni nei dividendams.

Taip pat, kaip jau minėjome įžangoje, manome kad esminiai pensijų sistemos pokyčiai turėtų būti detalai svarstomi ir pasiūlymai formuluojami SADM sudarytoje darbo grupėje. Investuotojų Forumas norėtų deleguoti savo atstovą į darbo grupės sudėtį.

Investuotojų Forumas ir jo nariai yra visuomet pasirengę atvirai ir konstruktyviai diskusijai, teikti ekspertinę pagalbą ir savo praktines įžvalgas tiek dėl konkrečių teisės aktų projektų, tiek ir dėl atskirų jų formuluočių.

Pagarbiai,

Vykdomoji direktorė

Rūta Skyrienė